

ԳՈՂԱՐ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

ԲԱՀԱՅԻՆՆԵՐԻ ԴԵԿԱՎԱՐՄԱՆ ՀԱՍՏԱԿԱՐԳԸ

Աշխարհի նորագույն կրոններից մեկը՝ բահայականությունը (բահայի հավատքը), ծնունդ է առել 19-րդ դարում՝ Պարսկաստանում: Այն ծագել է Բաբի ուսմունքից: Շիրազցի երիտասարդ վաճառական Սեյեդ Ալի Մուհամադը, որը հայտնի է Բաբ (արաբերեն՝ «դարպաս») անունով. 1844թ. մայիսի 23-ին իրեն հայտարարեց Աստծո պատվիրակ, որից հետո իր աշակերտներին ուղարկեց երկրի տարբեր կողմեր՝ ավետելու ուրիշ. ավելի մեծ պատգամաբերի՝ «նրա, ում ի հայտ կբերի Աստված»¹, մոտալուտ գալուստը: Դա առաջ բերեց մուսուլմանական հոգևորականության թշնամանքը, որը քարոզում էր, թե աստծո մարգարեն միայն Մուհամեդն է և ով կբացասի դա, կենթարկվի մահապատժի: Բաբն իր վարդապետության պատճառով հրապարակայնորեն զնդակահարվեց 1850թ. հուլիսի 9-ին Թավրիզում: Մի քանի տարիների ընթացքում մահապատժի ենթարկվեցին նոր դավանանքի հազարավոր հետևորդներ²: Բաբի առաջին աշակերտներից մեկը՝ իրանցի ազնվական Միրզա Հուսեյն Ալին, որն իրեն անվանեց Բահաուլլահ (արաբերեն՝ «Աստծո փառք»), հայրենիքում հալածվելով, աքսորվեց Բաղդադ, ուր 1863թ. ապրիլի 21-ին Ռիզվան պարտեզում իրեն հայտարարեց Աստծո մարգարե, որի գալստյան մասին պատգամել էր Բաբը³: Բահաուլլահը շարունակեց և մեծապես զարգացրեց Բաբի ուսմունքը և բեղմնավոր գրչի ու եռանդուն գործունեության շնորհիվ այն տարածեց նաև այլ երկրներում, դառնալով նոր կրոնի անվանադիրը: Նա կյանքից հեռացավ 1892թ.՝ նշանակելով իր ավագ որդի Արդու-Բահային (արաբերեն՝ «Փառքի ծառա») իր գործի շարունակող և խոսքի թարգման⁴:

Նոր կրոնի սկզբնավորումից հետո՝ մոտ մեկուկես հարյուրամյակի ընթացքում, այն տարածվել է աշխարհի համարյա բոլոր երկրներում և այսօր ունի շուրջ վեց միլիոն հետևորդ: Բահայիների սուրբ գրքերը թարգմանվել են մի քանի հարյուր լեզուներով: Բահայիները իրենց կրոնը համարում են համաշխարհային կրոն, ընդունում են բոլոր ազգերի եղբայրությունն ու հավասարությունը, միաստված են, և Աբրահամին, Կրիշնային, Մովսեսին, Ջրադաշտին, Բուդդային, Զրիստոսին և Մուհամեդին դիտում են որպես այլ միակ աստծո մարգարեներ, ընդ որում, վերջին մարգարեն Բահաուլլահն է, իսկ Բաբը՝ նրա նախակարապետը⁵:

Հետաքրքրական է, որ այս նոր կրոնը չունի հոգևորականներ:

Վարչական առումով քահայիներին համայնքը բաղկացած է *նշանակովի մարմիններից*, որոնք կոչվում են Գլխավորականներ և *ընտրվող խորհուրդներից*, որոնք կոչվում են Ղեկավարողներ:

Նշանակովի մարմիններ. Նշանակովի մարմիններն են՝ Աստծո Գործի Ձեռքերը, Ուսուցման միջազգային կենտրոնը, Մայրցամաքային խորհրդականների խորհուրդը և Օժանդակ խորհրդի անդամները:

Բահաուլլահը և Արդուլ-Բահան իրենց հավատքի ամենաբեկելի հետևորդներին անվանել են Աստծո Գործի Ձեռքեր: Նրանց պարտականություններից էր քահայի հավատքի տարածումն ու պաշտպանումը: Արդուլ-Բահան իր կտակում պարզաբանել է նրանց նշանակման կարգը և պարտականությունները. «Աստծո Գործի Ձեռքերը որոշվում և նշանակվում են Աստծո Գործի Պահապանի կողմից: Նրանք պետք է ենթարկվեն Պահապանին և կատարեն նրա հրամանները... Աստծո Գործի Ձեռքերի պարտականությունները կայանում են նրանում, որ տարածեն Աստվածային բուրմունքը, ազնվացնեն մարդկային հոգիները, մպաստեն լուսավորությանը, կատարելագործեն մարդկանց բնավորությունները և պահպանեն մշտապես և ամենուր մաքրություն և հրաժարում ամբողջ երկրայինից: Նրանք վարքագծով, բարոյականությամբ, արարքներով և բառերով պետք է արտահայտեն իրենց վախը Աստծո առջև: Աստծո Գործի բոլոր Ձեռքերը գտնվում են Աստծո Գործի Պահապանի ղեկավարության տակ»⁶:

Աստծո Գործի Ձեռքերին նշանակել է Արդուլ Բահայի թոռ և քահայի հավատքի Պահապան Շալի Էֆենդին: Նա 1951-57թթ. նշանակել է Աստծո Գործի 32 Ձեռքեր⁷, որոնցից այժմ ողջ են 2-ը: Շալի Էֆենդիի մահից հետո համայնքի կառավարումը ստանձնեցին Աստծո Գործի Ձեռքերը մինչև 1963թ.: Արդարության համաշխարհային տան անդամների առաջին ընտրությունները⁸: Այսուհետ Աստծո Գործի Ձեռքերին առնչվող հարցերը պետք է վերաբերեն նաև Արդարության համաշխարհային տանը⁹: Բահաուլլահի կտակի համաձայն՝ Արդարության համաշխարհային տանը տրված էր անսահմանափակ իրավունք քահայի համայնքի կարիքների բավարարման համար հիմնելու ցանկացած կառավարման ինստիտուտ¹⁰: Արդարության համաշխարհային տանը 1968թ. ստեղծեց հատուկ ինստիտուտ, որը կոչվեց «Խորհրդականների խորհուրդ» և գործում է մայրցամաքային մակարդակով¹¹: Խորհրդականները նշանակվում են հավատի ամենաակնառու հետևորդներից՝ 5 տարի ժամանակով: Մայրցամաքային խորհուրդը կարող է ունենալ 7-16 անդամ¹²: Խորհրդականների խորհուրդների գործելու տարածքները որոշում է Արդարության համաշխարհային տունը և յուրաքանչյուր խորհուրդ պետք է ընդգրկի որևէ մայրցամաք ամբողջությամբ¹³: Հայաստանի քահայիների համայնքը մինչև Ազգային հոգևոր ժողովի 1995թ. ընտրությունները գտնվում էր Ռուսաստանի տարածաշրջանային

խորհրդականների խորհրդի, այնուհետև՝ Ասիայի խորհրդականների խորհրդի իրավասության տակ:

Խորհրդականները իրենց աստիճանով ավելի բարձր են, քան Ազգային հոգևոր ժողովների անդամները: Խորհրդականի աստիճանը և պարասովորությունները թույլ չեն տալիս նրան ընտրվել Տեղական կամ Ազգային ժողովներում: Եթե նա ընտրվում է Արդարության համաշխարհային տան անդամ, ուրեմն չի կարող մնալ խորհրդականի պաշտոնում: Խորհրդականները զբաղեցնում են ավելի ցածր դիրք, քան Աստծո Գործի Չեռքերը. սակայն ունեն նույն հանձնառությունը՝ հավատի տարածում և պաշտպանում¹⁴:

Յուրաքանչյուր խորհրդի խորհրդականների թիվը որոշում է Արդարության համաշխարհային տունը¹⁵: Ներկայումս կան 81 մայրցամաքային խորհրդականներ, 9 միջազգային խորհրդականներ և 2 Աստծո Գործի Չեռքեր¹⁶:

1954թ. Շոդի Էֆենդիի հավանությամբ Աստծո Գործի Չեռքերը յուրաքանչյուր մայրցամաքում նշանակեցին իրենց ներկայացուցիչներին: Շոդի Էֆենդին նրանց անվանել է Օժանդակ խորհրդի անդամներ¹⁷, որոնք այժմ նշանակվում են Արդարության համաշխարհային տան կողմից, Խորհրդականների մայրցամաքային խորհրդի հավանությամբ: Օժանդակ խորհրդի ամեն մի անդամ ունի ծառայության իր տարածքը, որից դուրս նա չի կարող գործել, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ նրան հատուկ լիազորել են խորհրդականները: Օժանդակ խորհրդի անդամները լինում են երկու բնույթի՝ հավատքի պաշտպաններ և հավատքի տարածողներ: Յուրաքանչյուր երկրում պարտադիր պետք է լինեն օժանդակ խորհրդի այս երկու անդամները¹⁸: Սակայն Հայաստանի Հանրապետության բաժնայինների համայնքը ունի Օժանդակ խորհրդի միայն մեկ անդամ՝ հավատքի պաշտպան, քանի որ ըստ ՀՀ «Խղճի ազատության և կրոնական կազմակերպությունների մասին» օրենքի 8-րդ և 17-րդ հոդվածների, քարոզչությունը արգելվում է: Այժմ աշխարհում կան 700-ից ավելի Օժանդակ խորհուրդների անդամներ¹⁹:

Այսպիսով, ներկայումս Ազգային և Տեղական հոգևոր ժողովներին զուգահեռ գոյություն ունի վարչական կարգի առանձին ճյուղ, որը կատարում է հատուկ գործառույթներ՝ մայրցամաքային, տարածաշրջանային և տեղական մակարդակով:

1973թ. հունիսին Արդարության համաշխարհային տունը հայտարարեց ևս մի նոր ինստիտուտի ստեղծման մասին: Այդ մարմինը կազմված էր Աստծո Գործի Չեռքերից և 3 խորհրդականներից: Այն ամբողջ աշխարհում հետևում և համաձայնեցնում է Մայրցամաքային խորհրդականների խորհրդի գործերը, խորհրդականների և Օժանդակ խորհուրդների անդամների միջոցով օգնում Աստծո Գործի Չեռքերին իրենց պարտականությունների կատարման մեջ²⁰: Այդ նոր ինստիտուտը Ուսուցման միջազգային կենտրոնն է: 1988թ. Արդարության համաշխարհային տունը ավելացրեց Ու-

սուցման միջազգային կենտրոնի անդամ-խորհրդակցականների թիվը՝ հասցնելով այն իննի՝:

Ընտրովի խորհուրդներ. Բահայիների համայնքները ղեկավարում են Տեղական ե Ազգային հոգևոր ժողովները, որոնց ընտրությունները տեղի են ունենում ամեն տարի ապրիլի 21-ից մայիսի 2-ը, ի պատիվ Ռիզվան պարտեզում Բահաուլլահի հայտնության: Նրանց լիազորությունները և պարտականությունները շարադրված են Բահաուլլահի, Աբդուլ-Բահայի, Շադի Լ:Ֆենդիի գրքերում և ձևակերպված են Արդարության համաշխարհային տան կողմից:

Ընտրություններին մասնակցում են 21 տարեկանից սկսած այն բահայիները, որոնք ապրում են տվյալ բնակավայրում: Տեղական հոգևոր ժողովների անդամների թիվը ինն է և ընտրությունները կատարվում են բոլոր այն բնակավայրերում, որոնցում բահայիների քանակը անցնում է իննից, իսկ երբ ուղիղ ինն է, ապա նրանք Տեղական հոգևոր ժողով են կազմում՝ համատեղ հայտարարության միջոցով²²: Ընտրությունները կատարվում են ամեն տարի միայն ապրիլի 21-ին: Եթե այդ օրը չի ընտրվում Տեղական հոգևոր ժողով. ապա մինչև հաջորդ տարվա ընտրությունները համայնքը ղեկավարում է Ազգային հոգևոր ժողովի կողմից նշանակված, տվյալ բնակավայրի հինգ հավատացյալներից կազմված վարչական կոմիտեն:

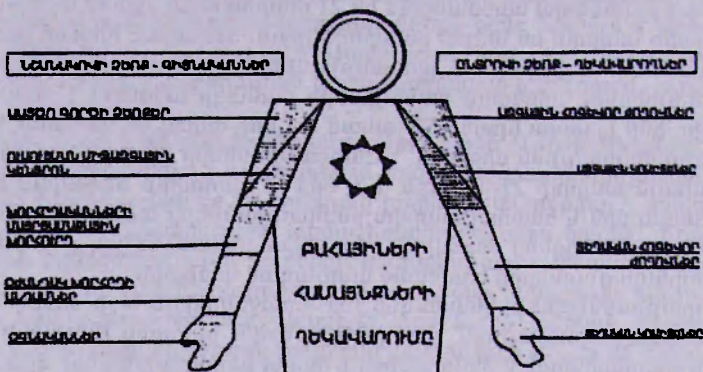
Ընտրություններին թեկնածուներ չեն առաջադրվում և չի տարվում նախընտրական քարոզչություն, ցանկալի չէ երկու անձանց (նույնիսկ ամուսինների) խորհրդակցելը, ինչը կարող է ազդել ընտրությունների վրա: Ընտրություններն անցկացվում են գաղտնի քվեարկությամբ: Քվեաթերթիկը անվավեր կարող է համարվել այն դեպքում, եթե այն պարունակում է իննից ավելի կամ պակաս անուն կամ նույն անվան կրկնություն²³:

Երբ տվյալ երկրում Տեղական հոգևոր ժողովների թիվը հասնում է 5-ի, ապա Արդարության համաշխարհային տան որոշմամբ կարող են կայանալ տվյալ երկրի Ազգային հոգևոր ժողովի ընտրություններ, որին մասնակցում են այդ երկրի բոլոր բահայիները: Ազգային հոգևոր ժողովի անդամների թիվը նույնպես ինն է:

Հայաստանում Ազգային հոգևոր ժողովի առաջին ընտրությունները տեղի են ունեցել 1995թ.: Բահայիների համայնքների անդամները ընտրում են իրենց Ազգային համագումարի պատգամավորներին, որոնց ընդհանուր թիվը որոշում է Արդարության համաշխարհային տունը²⁴ (Հայաստանում 1995-98թթ՝ 9-ական, 1999-2000թթ՝ 19-ական պատգամավոր): Բահայիների Ազգային համագումարը տևում է երեք օր²⁵, առաջին օրը հին Ազգային հոգևոր ժողովը, խորհրդատուն. օժանդակ կոլեգիայի անդամը, պատգամավորները և այն բահայիները, ովքեր մասնակցում են համագումարին, քննարկում են համայնքի խնդիրները, առաջարկություններ անում ընտրվելիք Ազգային հոգևոր ժողովին: Այս ամենը գրի է առնում միստի քարտուսյարը, որն այն ընտրություններից հետո հանձնում է նորընտիր Ազգային

հոգևոր ժողովին: Երկրորդ օրը առավոտյան խորհրդատուն բացատրում է ընտրություններին վերաբերող մանրամասներ, իսկ օրվա երկրորդ կեսին զաղտնի քվեարկությամբ և ձայների մեծամասնությամբ ընտրվում են Ազգային հոգևոր ժողովի անդամները. որոնք հաջորդ օրը խորհրդակցանի և օ-ժանդակ խորհրդի անդամների հետ քննարկում են առաջիկա տարվա ծրագրերը և բյուջեն:

ԱՐԴԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՈՒՆ

Ազգային հոգևոր ժողովի իրավագործության տարածքը որոշում է Արդարության համաշխարհային տունը:

Վարչական կարգի գերագույն մարմնի՝ Արդարության համաշխարհային տան, առաջին ընտրությունները տեղի են ունեցել Բահաուլլաի հայտնության հարյուրամյակի հոբելյանի ժամանակ՝ 1963թ. ապրիլի 21-ին, որին մասնակցում էին 56 Ազգային հոգևոր ժողովների ներկայացուցիչներ⁶¹: Ընտրությունները տեղի են ունենում 5 տարին մեկ անգամ, բախայինների միջազգային համագումարի ժամանակ, զաղտնի քվեարկությամբ⁶²: Չմասնակցելու դեպքում Ազգային հոգևոր ժողովների անդամները փակ ծրագրով տեղյակ են պահում, թե ում են տալիս իրենց ձայները: Արդարության համաշխարհային տան անդամների թիվը ինն է: Այն գտնվում է Խրապեյի Հայ-Ֆա քաղաքում:

1972թ. Արդարության համաշխարհային տունը հրապարակեց իր կանոնադրությունը. որում նշված էին նրա նպատակները, պարտավորությունները և լիազորությունները, ինչպես նաև Միջազգային համագումարի անցկացման կարգը, որի հիմնական խնդիրներն են՝ Արդարության համաշխարհային տան անդամների ընտրությունը, հանձնարարությունների և առա-

չարկությունների պատրաստումը Արդարության համաշխարհային տանը քննելու համար:

1978թ. ապրիլին Հայֆայում տեղի ունեցած չորրորդ Սիջազգային համագումարին մասնակցեցին 123 Ազգային հոգևոր ժողովների անդամներ, իսկ 1988թ. 148 Ազգային հոգևոր ժողովներից Սիջազգային համագումարին մասնակցեցին 132-ը²⁸:

1992թ. Հայաստանում ևս կազմավորվել է բահայիների համայնք. որը 30.09.1994թ. ՀՀ կառավարությանն առընթեր կրոնի գործերի պետական խորհրդում գրանցվել է որպես «Երևանի բահայիների համայնք», իսկ 12.12.1996թ. վերագրանցվել է «Հայաստանի բահայիների համայնք» անվամբ:

Հայաստանի բահայիների թիվը ըստ Ազգային հոգևոր ժողովի կողմից ներկայացվող տվյալների, 1997թ. 200 էր, 1998թ.՝ 260, 1999թ.՝ 380, իսկ 2000թ.՝ 500: Ի դեպ, համայնքում բացի հայերից, կան նաև ալլազգի հավատացյալներ (այդ թվում՝ 4 ասորի, 2 եզդի, 10 ռուս, 1 վրացի, 2 հրեա. 3 ուկրաինացի):

2000թ. ապրիլի 21-ին Հայաստանի բահայիների համայնքներում տեղի ունեցան ընտրություններ, որոնց ժամանակ ընտրվեցին 23 Տեղական հոգևոր ժողովներ (1997թ.՝ 17): Իսկ Ազգային հոգևոր ժողովի ընտրությունները տեղի ունեցան մայիսի 1-ին՝ Երևանում:

GOIHAR VARDANYAN

THE GOVERNANCE OF BAHAI COMMUNITIES

(Summary)

One of the modern religions - Baha'i faith, was founded in Persia in 19-th century by one of the followers of Bab-Bahau'llah. There are about 6.000.000 believers of this faith in different countries. This modern religion has no priests. The administration of international baha'i community consists of the appointed bodies - The Scientists (The Learned) and elected councils - Administrators (The Rulers). The appointed bodies are - The Hands of the Cause of God, The International Teaching Centre, Continental Board of Counsellors and the Auxiliary Board Members. The elected councils are: The Local Spiritual Assemblies, The National Spiritual Assemblies and Universal House of Justice. In 1992 there was also founded the Armenian Baha'i community of Armenia, the members of which by 2000 reached approximately 500. The community is governed by The National Spiritual Assembly and also by 23 Local Spiritual Assemblies.

1. Хэтчер У. С., Мартин Дж. Д., Новая мировая религия, Санкт-Петербург, 1995, стр. 39; Эсслемент Дж. Э., Баха-Улла и новая эра, Екатеринбург, 1991, стр. 25; Баха-Улла, Москва, 1992, стр. 5; Բահա-Ուլլահ, Երևան, 1996, էջ 5; Перкинс М., Хейнсворт Ф., Вера бахаи, Москва, 1992, с. 10.
 2. Սուրյան, Հալածանք քաղաքի դեմ, Տարազ, Թիֆլիս, 1903, N 25-32:
 3. Эсслемент Дж. Э., с.34; Баха-Улла, с.14-18; Բահա-Ուլլահ, էջ 13-16; Перкинс М., Хейнсворт Ф., с. 21; Хэтчер У. С., Мартин Дж. Д., с.52.
 4. Faizi G., The Baha i Faith, New Delhi, 1990, p. 19; Эсслемент Дж. Э., с. 57; Хэтчер У. С., Мартин Дж. Д, с.65.
 5. Там же, с.102; Перкинс М., Хейнсворт Ф., с.35.
 6. Воля и Завещание Абдул-Баха, Санкт-Петербург, стр. 15; The Covenant of Bahauallah, London, 1963, p. 101; Хэтчер У. С., Мартин Дж. Д, с.176; Перкинс М., Хейнсворт Ф., с.62.
 7. Там же, с.63; Эсслемент Дж. Э, с.277; Վարչական կարգը (Ժողովածու քահայի ակադեմիայի համար), կազմող Ռեյխանի Ֆ., Երևան, 1996, էջ 41, ինչպես նաև Административный порядок (Сборник для академии бахаи), составитель Рейхани Ф., Душанбе:
 8. Перкинс М., Хейнсворт Ф., с.63.
 9. Там же, с.64; Վարչական կարգը, էջ 34.
 10. Хэтчер У. С., Мартин Дж. Д, с.176.
 11. Перкинс М., Хейнсворт Ф., с.64.
 12. Хэтчер У. С., Мартин Дж. Д, с.176.
 13. Վարչական կարգը, էջ 46:
 14. Նույնը, էջ 47-48:
 15. Նույնը, էջ 45:
 16. Община бахаи: основания, цели и намерения, Хайфа, 1990, с.16; Բահայական համայնքը, հիմունքները, նպատակները և մտադրությունները, Երևան, 1996, էջ 11:
 17. Хэтчер У. С., Мартин Дж. Д, с.176; Перкинс М., Хейнсворт Ф., с.63.
 18. Վարչական կարգը, էջ 51:
 19. Община бахаи..., с.7; Բահայական համայնքը..., էջ 12:
 20. Перкинс М., Хейнсворт Ф., с.19; Վարչական կարգը, էջ 43-44:
 21. Նույնը, էջ 44:
 22. Նույնը, էջ 10:
 23. Նույնը, էջ 13:
 24. Նույնը, էջ 32:
 25. Перкинс М., Хейнсворт Ф., с.69.
 26. Там же, с.61.
 27. Վարչական կարգը, էջ 37:
 28. Перкинс М., Хейнсворт Ф., с.62.
- * Իմ երախտագիտությունն եմ հայտնում Հայաստանի քահայիների համայնքի օժանդակ խորհրդի անդամ տիկին Անահիտ Նալբանդյանին՝ ցուցաբերած աջակցության համար: